

En de duinen worden smaller en smaller...

SYTSKE M. DIJKSEN

Het gaat op veel plaatsen in Nederland hard achteruit met de natuur. Voor weinig gebieden zal dat zo letterlijk genomen kunnen worden als voor de Texelse duinen. Eén flinke noordwesterstorm en de kustlijn van het eiland is weer meters landinwaarts verplaatst en weer is enkele hectaren natuurgebied verloren gegaan. Al tientallen jaren vindt een proces van afslag plaats. Sinds 1930 verdween 600 ha duin in zee: dat is een vijfde deel van het totale huidige duinareaal op Texel!

In het begin van deze eeuw was er vooral kustafslag in het noorden van Texel. Tussen de vuurtoren en het Eyerlandse Gat lag in 1896 nog een strook duin van vele honderden meters breed. Wat later werd de situatie in het midden van het eiland óók zorgwekkend: ter hoogte van Den Hoorn was de afslag in het midden van de eeuw gemiddeld 10 meter per jaar. Daar is het duin nu een kilometer smaller geworden (figuur 1).

Maar daar bleef het niet bij. Steeds meer duin viel ten prooi aan de golven en het werd duidelijk dat alle Texelse duinterreinen, op een puntje bij de Hors in het zuiden na, bedreigd werden en dat natuurlijke processen daar voorlopig geen verandering in zouden brengen.

Areaalverkleining

Het meest in het oog springende gevolg van kustafslag is, uiteraard, areaalverkleining. Heel wat fraaie valleien zijn al in zee verdwenen; pakketten veen op het strand zijn daarvan nog stille getuigen. Het strand wordt steeds smaller en lager. Al bij een normale krachtige wind bereikt de zee de duinvoet.

Behalve deze directe areaalverkleining legt het drukke recreatieve gebruik een zware claim op de geteisterde duinen. Een parkeerterrein en een strandpaviljoen moesten landinwaarts worden verplaatst, omdat ze in de golven dreigden te verdwijnen.

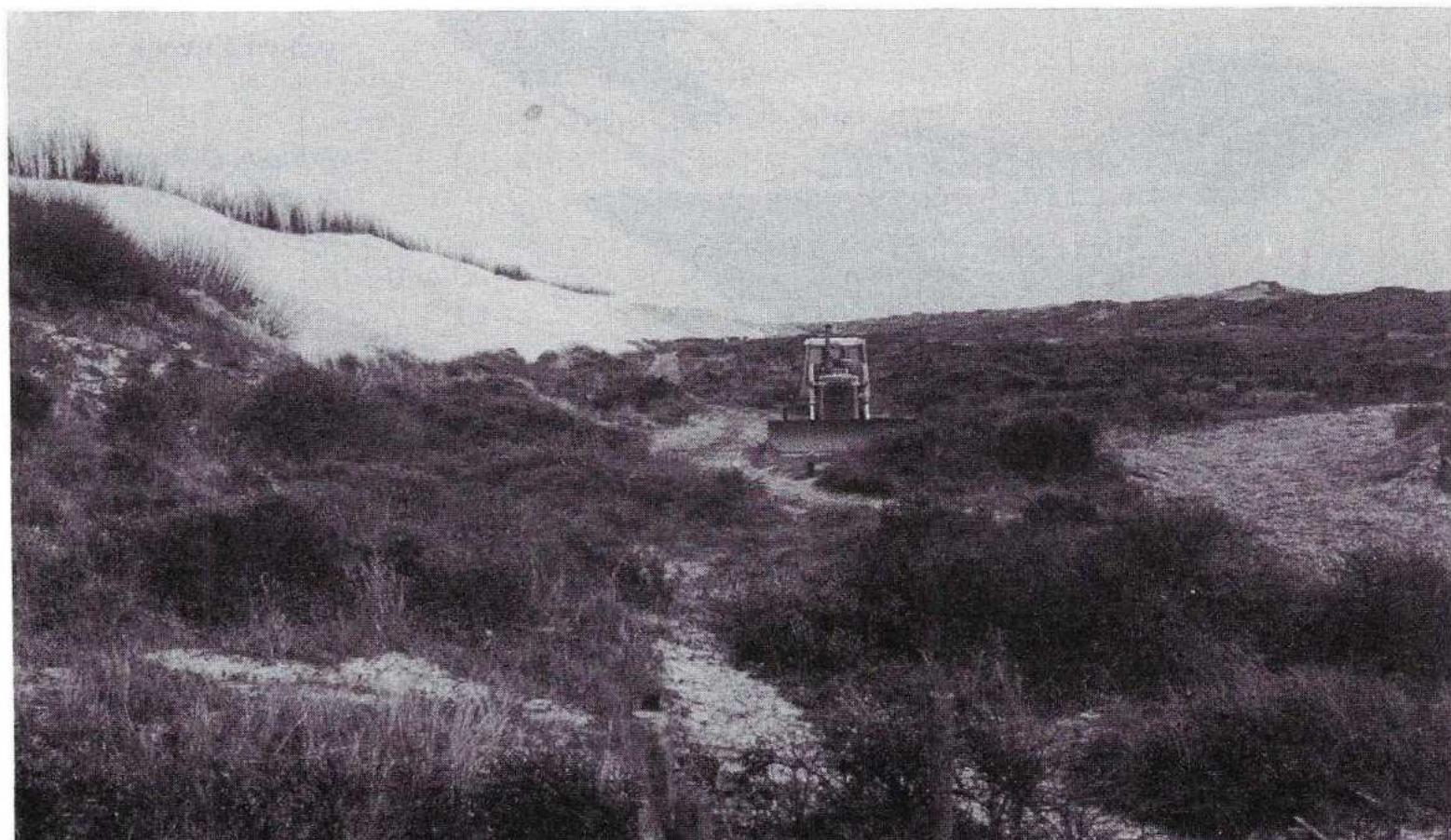
In 1973 werd een Recreatiebasisplan opgesteld, waarin het maximaal toelaatbare aantal toeristische slaapplekken op Texel werd vastgesteld op 47.000. Eén van de voornaamste uitgangspunten voor de berekening van dit aantal slaapplekken was de draagkracht van de natuurgebieden. Inmiddels is het oppervlak aan strand en duin flink afgenomen en is er alle aanleiding om bij de komende herziening van het Recreatiebasisplan dit maximum van 47.000 slaapplekken te verlagen.

Schuiven

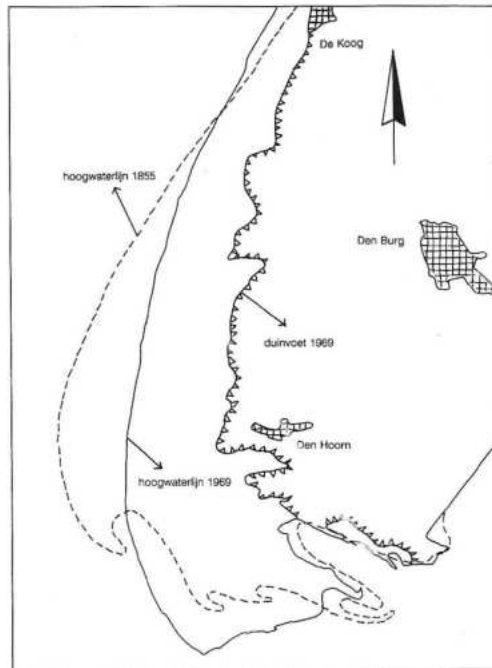
De wijze waarop Rijkswaterstaat in de jaren '70 optrad tegen de afslag was zeker niet in het belang van de natuurbescherming. Om tenminste het zand te behouden, heeft Rijkswaterstaat kilometers van de buitenste duinenrij met bulldozers naar binnen geschoven. De achterliggende valleien werden grotendeels bedekt met een fantasieloze, kaarsrechte zanddijk, slechts begroeid met in nette rijtjes aangeplante helm. Wat van de vallei nog restte, werd daarna door de wind ondergestoven. Vooral de buitenste primaire duinvalleien achter de Muy en de Slufter hebben hier erg onder geleden: ze zijn praktisch verdwenen.

Schuiven kan echter ook anders: na overleg heeft Rijkswaterstaat in 1986 in de Mandevallei in de Eierlandse Duinen de duinrand niet naar binnen, maar naar buiten geschoven. Daar is een mooie pri-

De buitenste duinenrij werd voorheen de waardevolle valleien ingeschoven om zand te sparen (foto: Sytske Dijkse).

De verandering van de kustlijn in het zuiden van Texel tussen 1855 en 1969 (Uit: T.N.O. Duinvalleien, deelrapport Texel, 1979).

maire duinvallei ontstaan, die echter wel alweer door afslag bedreigd wordt...

Daling van de grondwaterstand

Minder zichtbaar is de daling van de grondwaterstand in en achter de duinen, doordat de zoetwaterbel onder het duingebied wordt aangetast. De gevolgen hiervan voor vegetatie en in natte terreinen broedende en foeragerende vogels zijn desastreus.

Maatregelen in verleden en heden

Toen in de vijftiger jaren bleek, dat de achteruitgang van de kust niet vanzelf zou stoppen, nam Rijkswaterstaat de eerste maatregelen. Strandhoofden werden aangelegd tussen Paal 9 en Paal 17. Ze werkten echter niet direkt: de bedoeling was ze na iedere afslag te verlengen in de richting van het strand. Pas na jaren zullen ze optimaal functioneren.

Omdat de veiligheid van de eilandbewoners niet in het geding is en was (ver landinwaarts zorgde Rijkswaterstaat al voor een superstormvloedkering) was de animo voor uitgebreide en dus dure maatregelen eerst niet zo groot. Achteraf is het verbazingwekkend dat het zo lang geduurd heeft voor op grote schaal maatregelen werden geeist. Natuurbeschermers, die ieder jaar weer kostbaar terrein voorgoed verloren zagen gaan, vroegen als eersten om een koerswijziging.

In 1979 vond na een uitgebreide studie de eerste strandsuppletie plaats: 3 miljoen m³ zand uit de Waddenzee werd opgespoten op het strand van Eierland. Dat betekende uiteraard geen structureel eind van de afslag, maar voorlopig waren de noordelijke duinen veilig. De berekeningen van Rijkswaterstaat bleken alleen niet helemaal te kloppen: enkele jaren eerder dan gepland was al het zand weer verdwenen.

Inmiddels waren ook de gemeente Texel en de horeca wakker geworden. Men baarden vooral het lot van de in de Kogerduinen gelegen camping en de recreatieve (en dus economische) waarde van duin en strand zorg. Zo vonden twee meestal tegengestelde groeperingen elkaar en kon het gebeuren dat

op initiatief van de Stichting Duinbehoud een groot aantal organisaties in 1983 gezamenlijk actie voerde om een versnelde kunstmatige verhelung van de zandplaat de Razende Bol aan Texel te bepleiten. Men neemt namelijk aan dat, wanneer dat eenmaal het geval zal zijn, kustafslag voorlopig tot het verleden behoort. De Razende Bol "wandelt" in de richting van het eiland, maar het zal nog enkele tientallen jaren duren voor Texel bereikt wordt.

Dat ambitieuze plan vereiste teveel voorstudie, omdat de neveneffecten onduidelijk zijn, maar wel werden in 1984 en 1985 suppleties uitgevoerd langs de gehele noordkust van het eiland tot even zuidelijk van De Koog.

Bedreigde duinen

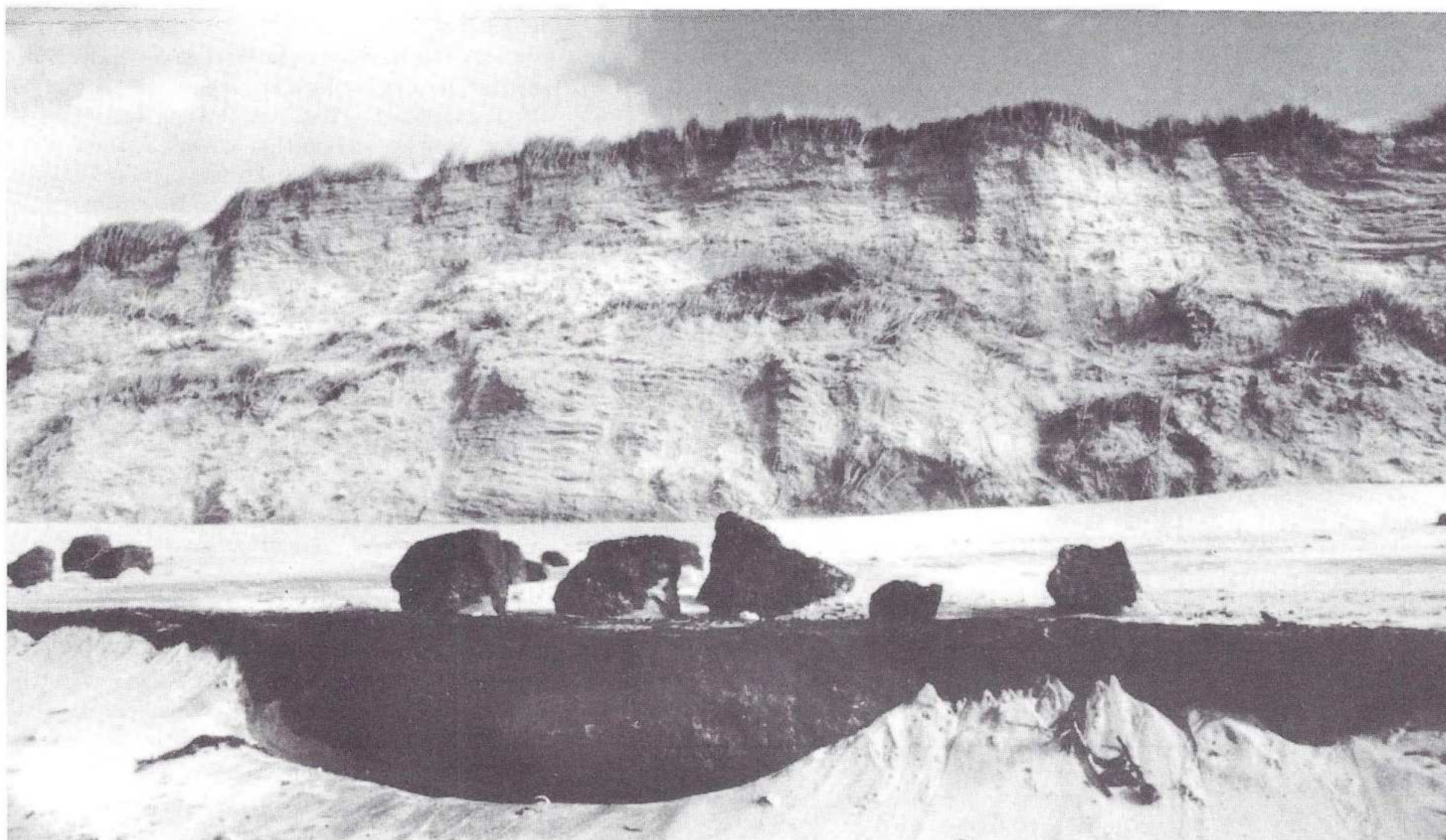
Nog altijd staat de gehele Texelse kust bloot aan afslag. Het gesuppleerde zand is, weer eerder dan berekend, verdwenen. Wanneer bedreigde reservaten met name worden genoemd, krijgen vooral de Muy en De Slufter veel aandacht. Dat is wel begrijpelijk, omdat deze reservaten internationale vermaardheid genieten. Maar de Eierlandse Duinen, met daarin de pas ontstane Mandevallei, lopen misschien het eerst gevaar te verdwijnen.

De camping Kogerstrand, in feite een fraaie langgestrekte duinvallei met veel struweel en vogels en dus een potentieel waardevol natuurreservaat, is nog maar door een duinrichel van het strand gescheiden. Makkelijk voor de badgasten, maar of we daar nu blij mee moeten zijn?

Veel is in het verleden al geschreven over de bovengenoemde duingebieden. Het wordt tijd dat ook de duinen zuidelijk van De Koog op hun waarde worden geschat; ook zij worden nu bedreigd. Dat geldt vooral voor het stuk duin direkt zuidelijk van de strandhoofden, achter de Geul, maar ook Bleekersvallei, Westerduinen, Bollekamer en Grote Vlak mogen niet vergeten worden. In al deze gebieden vinden we de door afslag ontstane situatie van oude duinen die direct achter de zeereep liggen. Die oude duinen mogen misschien niet zo spectaculair ogen als een primaire vallei vol orchideeën zoals de Buiten Muy, ze hebben desalniettemin grote waarde. De soortenrijkdom aan mossen, korstmossen en insecten is groot. Deze duinen verkeren in een eindstadium; eeuwen heeft het geduurd voor het landschap en de vegetatie zich in deze vorm ontwikkelden. Een primaire duinvallei ontstaat in enkele tientallen jaren tijd, eventueel met hulp van de mens. Maar de oude duinen moeten we beschouwen en behandelen als datgene wat ze zijn: kostbaar antiek. Net zo min als van De Muy en De Slufter mag van deze terreinen iets verloren gaan!

Nieuwe suppleties noodzakelijk

Op Texel is iedereen het erover eens: nieuwe maatregelen zijn noodzakelijk, op zeer korte termijn. De gemeente en de politieke partijen hebben gelobbyd in Den Haag en stelden het probleem aan de orde bij iedere politicus die het eiland bezocht; jutters voerden in 1989 een ludieke actie, die veel belangstelling kreeg. De natuurbescherming pleitte herhaaldelijk voor snelle maatregelen en hanteerde daarbij een nieuw argument: in 1989 werd bewezen dat de zandwinning in de Waddenzee de zandvraag aldaar doet toenemen. Het aanvullende zand wordt betrokken vanuit het dichtstbijgelegen "de-

Duinafslag bij paal 13 op Texel met op de voorgrond een oude veenlaag (foto: Sytske Dijkse).

En de duinen worden smaller en smaller...

22

pot": de duinvoet van de eilanden. Dat houdt in, dat kustafslag niet afgedaan kan worden als een "natuurverschijnsel". Zo kun je immers het gevolg van (deels commercieel) winnen van miljoenen kubieke meters zand nauwelijks noemen.

Voor de vorige suppleties is eveneens zand uit de Waddenzee gebruikt. De Werkgroep Landschapszorg heeft daartegen destijds al geprotesteerd. Op die manier is suppleren "zand naar de zee dragen" en dweilen met de kraan open. Gelukkig zou een nieuwe suppletie uitgevoerd worden met zand uit de Noordzee; commerciële zandwinning behoort echter nog steeds niet tot het verleden.

Eind 1989 werden we door minister Smit-Kroes op haar voorlaatste werkdag als minister verblijd met de mededeling, dat in 1990 een suppletie in Noord-Texel zou worden uitgevoerd. Rijkswaterstaat maakte een bestek, en het wachten op groen licht van het nieuwe kabinet begon. Minister Maij-Weggen is daarmee echter niet zo vlot als met veel van haar uitspraken. In tegenstelling tot de Tweede Kamer wil ze de eindconclusies van de reacties op de nota "Kustverdediging na 1990" afwachten. Dat is pas half mei het geval; eer dan met het werk begonnen kan worden, is het september, te kort voor het stormseizoen. Bovendien is voor zuidelijk Texel dan nog niets geregeld. En ook daar dringt de tijd.

Nota "Kustverdediging na 1990"

Intussen adviseerde de Raad voor de Waterstaat in haar reactie op bovengenoemde nota voor het alternatief "Handhaven", en drong zij aan op suppleties op zeer korte termijn, waarbij Texel met name genoemd wordt. De Raad volgde hiermee de voorkeur van de 17 natuurbeschermingsorganisaties, aangevoerd door de Stichting Duinbehoud.

De Werkgroep Landschapszorg gaat nog een stapje verder en heeft in haar reactie op de nota gepleit voor het alternatief "Zeewaarts". Dat houdt in, dat bij het bolwerk Eierland een dam in zuidwestelijke richting aangelegd zou moeten worden, eventueel gecombineerd met verheling van de Razende Bol.

Dat zou mogelijkheden scheppen voor nieuwe natuurgebieden en de kustlijn veilig stellen.

In afwachting van zo'n maatregel, die in ieder geval tijdrovend vooronderzoek zal vergen, zullen suppleties noodzakelijk zijn. Die hebben slechts enkele jaren effect en zullen dus geregeld herhaald moeten worden, zeker wanneer "Zeewaarts" onverhoopt onuitvoerbaar blijkt te zijn. Maar waarom dit geregeld suppleren niet gezien als normaal onderhoud, zoals ook wegen, dijken en bruggen onderhouden moeten worden? Is een potentieel Nationaal Park die bescherming niet meer dan waard? Er is op Texel al teveel natuurgebied verloren gegaan. We kunnen echt geen vierkante meter meer missen.

Op het moment dat de laatste hand aan dit artikel wordt gelegd, raast wéér een storm met windkracht 10 over Texel.

Vanavond is het springtij...

Sytske Dijkse is werkzaam op Ecomare, centrum voor wadden en Noordzee, en secretaris van de Werkgroep Landschapszorg Texel.

LAATSTE NIEUWS

Na hernieuwde verzoeken vanaf Texel zelf en een oproep van de Stichting Duinbehoud heeft Minister Maij-Weggen besloten niet langer te wachten en een zandsuppletie te laten uitvoeren langs het noordelijke strand bij Eierland, van de vuurtoren tot aan de slufte. In mei zal met de werkzaamheden worden begonnen, waarmee Noord-Texel voorlopig is veilig gesteld. Ten aanzien van het deel ten zuiden van de slufte heeft de minister moeten onderkennen, dat ook daar de situatie verre van rooskleurig is. Hopelijk betekent dat spoedig een tweede zandsuppletie!